

Ivan Nikolić
Ekonomski institut

IVAN NIKOLIĆ, EKONOMISTA

Kako su nas razočarali strateški partneri

Kriza je uticala na to da investitori koji su prvi ušli na naše tržište i uložili u oblast proizvodnje osnovnih metala, kupili cementare i duvansku industriju, nisu ispunili naša očekivanja. Ni ulazak stranih ulagača ne garantuje uvek visok porast proizvodnje i izvoza

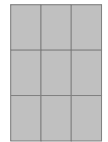
Čak i kad bi industrijska proizvodnja beležila godišnji rast od pet odsto, Srbija bi tek 2029. dostigla nivo industrijske proizvodnje iz 1989. godine. Ovom računicom Ivan Nikolić, član Saveta Narodne banke Srbije i jedan od saradnika biltena "Makroekonomske analize i trendovi" (MAT), počinje razgovor za Magazin Biznis. Kao makroekonomista čiju je pažnju godinama zaokupljala tema reindustrijalizacije, Nikolić kaže da je industrijska proizvodnja trenutno na nivou od 38 odsto iz 1989. godine.

– Industriju Srbije danas karakteriše nizak nivo aktivnosti, do te mere da je nekim oblastima proizvodnje ugrožen opstanak. Najveći broj grana nema održivu stopu rasta, a sve su finansirane kreditima, na koje se plaćaju visoke kamate. Veliki deo preduzeća je pred bankrotstvom, a industrija ne ulaže u svoje poslovanje što je čini potpuno teh-

Sada se skupi krediti zamenjuju jeftinijim. Država se istovremeno i zadužuje i razdužuje. Samo je pitanje po kojoj ceni i za koje namene. Nikada se neće dogoditi samo jedno. Period apsolutnog razduživanja je nemoguć

Ivan Nikolić

nološki neefikasnom. Prosečna stopa rasta industrije u periodu od 2001. do 2012. godine iznosila je 0,4 odsto i kretala se ispod prosečne stope privrednog rasta od 3,4 odsto. Skroman oporavak preradaivačke industrije, predstavljao je verovatno jedno od najvećih razočarenja nakon 2000. godine. Kriza je, takođe, uticala na to da strateški investitori koji su prvi ušli na naše tržište i uložili u oblast proizvodnje osnovnih metala, kupili cementare i duvansku industriju, nisu ispunili naša očekivanja.

- *Zašto su nas strateški partneri razočarali? Jesu li naša očekivanja bila prevelika ili je možda investitora bilo malo?*

– To je, kao što sam rekao, posledica krize. Do 2008. godine oni su beležili zavidne rezultate, ali je, kad se posmatra ceo period do sada, njihov učinak slab. Oni bi verovatno, da ih ova nestabilnost nije omela, danas bili tranzicioni pobednici i vodeće oblasti industrije. Primećujemo ipak, da je rast nekih oblasti neočekivano skroman i nedovoljan. U ovoj grupi ističe se proizvodnja od nemetalnih minerala, pa i duvanska industrija. Proizvodnju proizvoda od nemetalnih minerala metaforički reprezentuju cementare privatizovane 2002. godine i duvanska industrija u Nišu i Vranju koja je prodana tokom 2003. godine. Najveći deo proizvodnih pogona preuzeli su strateški investitori te se stoga i uzimaju kao primeri uspešno sprovedenog procesa privatizacije u Srbiji. Međutim, iz rezultata je jasno da ni ulazak stranih investicija ne garantuje visok porast proizvodnje i izvoza. Proizvodnja osnovnih metala se na primer, od oblasti sa najvećim prirastom učešća u industrijskoj proizvodnji do 2008. godine, u narednih pet godina transformisala u najvećeg tranzicionog gubitnika. Tri velike privatizacije unutar ove oblasti takođe su se dogodile 2002. i 2003. godine. Reč je o Valjaonici aluminijuma Impol – Sevojno, Valjaonici bakra „Sevojno“, zatim smederevskoj železari, koju je iz stečaja kupio američki US Steel.

- *Koje sektore bi naša zemlja, onda, trebalo da razvija?*

– Struktura industrije je fluidna i brzo se menja. Prioriteti ne mogu da se planiraju niti država može da zna šta će za pet do 10 godina biti profitabilno. Najbolji primer za to je automobilska industrija koja je do pre nekoliko godina bila ubedljivo najgora oblast. Sa dolaskom Fiata „krvna slika“ te industrije se promenila.

- *Da li je Fiat dobar primer, jer on je došao upravo uz angažovanje države?*

– To je bio samo rezultat nekih preduzetih mera. Država više nema preduzeća u svom vlasništvu i u tom smislu više ne može ništa da proizvodi. Jedino što može je da nekim merama, najčešće subvencijama, pomogne neku oblast. A uz to, postoji i pritisak Evropske unije i Međunarodnog monetarnog fonda da se iznos tih subvencija smanji.

Prosečna stopa rasta industrije u periodu od 2001. do 2012. godine iznosila je 0,4 odsto i kretala se ispod prosečne stope privrednog rasta od 3,4 odsto

- *Automobilska industrija je vaskrsela s dolaskom Fiata. Vidite li da još neka oblast sada može da doživi renesansu?*

– Namenska industrija, na primer, sjajno stoji i izvezno je orijentisana. To je dobar način da se pokrene domaća proizvodnja. Jer, na unutrašnjem nivou posmatrano, problem je domaća tražnja. Na ozbiljno održivo pokretanje nekih aktivnosti mogu da računaju samo oni koji mogu da prodaju nešto inostranstvu. Pitanje je u kojim oblastima smo mi sposobni da učinimo tako nešto.

- *U svojim autorskim tekstovima isticali ste, na primer, da tekstilna industrija najlošije stoji...*

– Najveće urušavanje proizvodnje pretrpela je tekstilna industrija. Ovdje je pad konstantan, pa je ova industrija danas svedena na samo deseti deo aktivnosti iz 1980. godine. Proizvodnja nameštaja, takođe beleži neslavne rezultate. Ali, to oslikava vezu između aktivnosti države i napretka pojedinih

grana. Čim kanal državne pomoći u bilo kom vidu presuši, nivo proizvodnje se odmah vraća na prvobitni. A dodatni problem je što su industrija nameštaja i tekstilna industrija radno intenzivne grane i što je sa njihovim urušavanjem ugašen veliki broj radnih mesta.

- *Srbija je nekada bila industrijska zemlja. Da li je to vreme zauvek ostalo u prošlosti i ko je kriv što smo za samo nekoliko decenija postali privreda sa pretežno uslužnim delatnostima?*

– Nasleđeni strukturni problemi i nagla liberalizacija tržišta praćena oštrom realnom aprecijacijom dinara, glavni su razlozi slabog oporavka industrijske proizvodnje i njenog stagnantnog kretanja u prvoj deceniji novog milenijuma. Stope rasta industrije karakterisala je izrazita nestabilnost i visoke oscilacije. Struktura industrije je neadekvatna. Do sada ostvareni rezultati u procesu prestrukturiranja, teško mogu dinamičnije uticati na rast produktivnosti rada, konkurentnost i odgovarajući nastup na stranim tržištima. Iz tih razloga, povećanje ukupne produktivnosti i efikasnosti industrije, odnosno konkurentnosti, suštinski su povezani, pre svega sa promenama u strukturi proizvodnje.

- *Kako treba da tumačimo statistički podatak da je industrijska proizvodnja u februaru, u odnosu na isti mesec prošle godine, porasla za 13 odsto?*

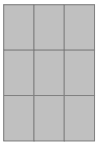
– To je dobar znak koji govori o oporavku.

- *Ali zar nije i posledica niske baze, jer je prošle godine u to vreme zbog mrazeva sve stalo?*

– Jeste, ali čak i kada se isključi taj sezonski faktor, vidi se da nekih pozitivnih pomaka ima. Dakle, vidi se taj stabilan uzlazni trend, ali još uvek na niskoj osnovi.

- *Hoće li ove godine rast bruto domaćeg proizvoda onda dostići planiranih dva odsto?*

– To uopšte nije pod znakom pitanja. Nikada nisam ni sumnjao da je dva odsto ove godine nemoguće dostići. Naravno, zbog pokretanja proizvodnje u Fiatu. Pitanje je više šta će pokrenuti rast u 2014. godini kada fabrika u Kragujevcu dostigne pun proizvodni kapacitet.

Nikolić: Industrijska proizvodnja trenutno je na nivou od 38 odsto iz 1989. godine

Ali ono što je generalno dobro jeste što se struktura naših proizvoda u izvozu menja. Nekada su dominirale sirovine, sada ipak izvozimo i gotove proizvode. Fiat je tome najviše doprineo.

- *Kao neko ko je sada angažovan i u Savetu NBS, očekujete li da će inflacija biti u planiranim okvirima?*

– Inflacije ove godine neće biti. Osim ako ne bude nekih promena na političkom planu. Cene će ostati u planiranom koridoru i neće biti veće od 5,5 odsto. Možda će čak biti i na donjoj granici.

- *Čini se kao da se na deviznom tržištu nešto promenilo s promenom vlasti, pa ni kurs više nije problem?*

– To je posledica zaduživanja države i velikog priliva deviza po tom osnovu. Srbija se sada više zadužuje u inostranstvu, nego na domaćem tržištu, zahvaljujući prvenstveno tome što je kreditibilitet zemlje povećan.

- *Da li to znači da kad te rate stignu na naplatu, onda možemo da očekujemo slabljenje nacionalne valute?*

– To ne mora da znači. Sada se skupi krediti zamenjuju jeftinijim. Država

Inflacije ove godine neće biti. Osim ako ne bude nekih promena na političkom planu. Cene će ostati u planiranom koridoru i neće biti veće od 5,5 odsto. Možda će čak biti i na donjoj granici

se istovremeno i zadužuje i razdužuje. Samo je pitanje po kojoj ceni i za koje namene. Nikada se neće dogoditi samo jedno. Period apsolutnog razduživanja je nemoguć. S druge strane, sada je kontrola na finansijskom tržištu neuporedivo veća nego ranije. Ugušena su neka žarišta u vidu banaka koje su kreirale lažnu likvidnost i gutale kapital. Takođe, došlo je i do blagih promena u mehanizmima funkcionisanja deviznog tržišta što je opet imalo neki svoj umirujući efekat na kurs.

- *Koliko je ova relativna stabilnost dinara onda održiva, na duži rok?*

– Ukoliko nema priliva deviza, koliko god da su monetarne vlasti sposobne, kurs ne može biti stabilan. Jer, on je

ogledalo privrede. Nije uzrok, već posledica. Vrlo često se kod nas čuju zahtevi za uvođenjem fiksnog kursa. U tom slučaju, period održavanja tog nivoa bio bi identičan iznosu sredstava iz deviznih rezervi koji za te namene mora da se potroši, ukoliko priliva deviza nema. U našem slučaju to bi trajalo samo par meseci.

- *Rekli ste da su neka žarišta u finansijskom sistemu sanirana. Međutim, udeo nenaplativih kredita i dalje je veliki. Može li to da ugrozi stabilnost sistema?*

– Dobro je to što su nenaplativi krediti trenutno u nekom stanju hibernacije i što se njihov udeo više ne povećava. Taj problem će se postepeno rešavati. Nije moguće to učiniti preko noći, već je potrebno vreme.

- *Bankari kažu da rast loših kredita uvek "ošiša" i ekonomski rast?*

– To je uzročno-posledična veza. Nenaplativi krediti upravo su posledica slabog privrednog rasta, slabljenja izvoznih aktivnosti i valutne krize koja to prati – ocenio je Ivan Nikolić u razgovoru za Magazin Biznis.

M. B.